

Joan Guinjoan: comiat al compositor que ha estat far per als compositors

Per Víctor García de Gomar

“Soc un compositor del Mare Nostrum amb mentalitat cartesiana que aspira a fer que les seves composicions siguin viu testimoni del moment en el qual foren escrites”

Joan Guinjoan

Hem començat aquest 2019 amb la mort de Joan Guinjoan, un gegant de la composició de Catalunya al món i també un amic extraordinari.

Voldria començar amb unes precioses paraules del poeta Antoni Clapés. Versos que han estat l'estímul de Joan Guinjoan per escriure una partitura que ara restarà per sempre inacabada: una cantata profana a partir de les quatre estacions com a metàfora de les edats en la vida de l'home:

*Veiem les invisibles traces
del vent com s'enduen
les darreres paraules pronunciades.
Com costa comprendre
que l'ara conté passat, present i futur.*

Tot plorant el seu traspàs, voldria glossar el seu polièdric retrat en dues vessants: el músic i el ciutadà.

Joan Guinjoan al seu domicili. © Eva Guillamet (gener de 2002)

El músic

Pilar indiscutible de la creació musical a Catalunya i referent per a les generacions posteriors de compositors i intèrprets, aquest riudomenc educat a Barcelona (deixeble de Cristòfor Taltabull, igual que Josep Maria Mestres Quadreny i Josep Soler) i a París (amb estudis a l'École Cantorum i a l'École Normale de Musique Alfred Cortot), en un primer estadi es dedica amb devoció al piano per després explorar nous camps creatius a partir dels anys seixanta.

Ha sabut combinar admirablement composició, direcció d'orquestra i gestió cultural, tot oferint-nos una obra molt singular amb un catàleg de més de cent títols que abasten tots els gèneres.

La seva obra vital és el resultat d'una meravellosa assimilació del passat i d'un afany inesgotable de recerca i de projecció envers el futur.

Com a divulgador de la música contemporània, va crear la formació Diabolus in Musica, amb la qual va dirigir i estrenar nombroses obres pròpies, obres d'altres compositors catalans, així com interpretacions de compositors fonamentals del segle XX, com els seus admirats Stravinsky, Schönberg, Webern i Boulez, entre d'altres.

Coherent i racional, però a la vegada amb sensualitat i emoció (especialment a la darrera etapa compositiva), en cada obra desplega amb detall i lucidesa un procés compositiu inspirat en diferents tendències europees històriques o actuals.

Joan Guinjoan després de l'estrena del seu poema simfònic *Fiat Lux*, que va tenir lloc al Palau de la Música Catalana el 21 d'octubre de 2016, dins el cicle Palau 100. L'obra va ser estrenada per l'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu, dirigida per Josep Pons. © Antoni Bofill

No podem separar la seva música del seu context i, per tant, a banda d'una música sensible i un equilibri estètic, la seva música incorpora la llum de la Mediterrània.

Com ens recorda Hèctor Parra: *"Els seus anys a França van deixar una altra empremta importantíssima a la seva obra: el component tímbric del so com a eix fonamental de la música. L'estudi minuciós de l'orquestració raveliana i l'amor per la música i la cultura francesa -la Monique, la seva dona, i el seu fill François en formen part- el van conduir a realitzar fites orquestrals absolutament rutilants, com l'obra Trama (1983), on les contínues i sorprenents ramificacions dels gestos sonors generen textures de transparència encisadora o d'opacitat inquietant"*.

Ens deixa també un catàleg per a piano ple d'obres mestres: des de *Jondo* fins a *Verbum* i *Dígraf*. De l'obra simfònica podem destacar *Trencadís*, *Ab origine*, *Trama*, *Pantonal* i el *Concert per a violí*. D'altres gèneres, restaran en un lloc privilegiat *El diari*, *GIC 79*, el *Quartet núm. 1*, *In tribulatione mea invocavi Domunim*, *Magma*, el *Passim Trio* i *Homenatge a Carmen Amaya*.

I de l'obra més recent podem destacar l'òpera *Gaudí* (estrenada al Gran Teatre del Liceu el 2004), la *Simfonia núm. 3*, *"Sincrotró Alba"* o la darrera obra simfònica, *Fiat Lux*. L'Orquestra Nacional de Espanya, amb Josep Pons com a director titular en aquell període, li va dedicar la seva vuitena Carta Blanca al costat de compositors com Henze, Gubaidulina, Carter o Dutilleux.

Benet Casablanca recordava a Guinjoan aquests dies com *"un autèntic far que va introduir al país per primera vegada algunes de les grans obres mestres de la música d'avantguarda"*.

Així, Joan Magrané també destacava *"les seves aportacions directes a la difusió de la música contemporània i l'interès pels joves creadors. Sempre va mantenir l'esperit jove, joveníssim i obert, i li era grat d'estar al dia de tot i de tothom. Anar a visitar-lo a casa seva, en aquell edifici d'estil Bauhaus del carrer de Pàdua, era sempre vivificant. La conversa: feliç, convençuda i irònica, amb aquell humor seu tan a ran de terra. Guinjoan és abans que res el compositor de la llum i també de la terra"*.

El ciutadà

Quines lliçons ens ha deixat el Joan? Quin és el seu llegat humà? Tots tenim una fotografia mental diferent d'una persona. Aquesta imatge sempre és diferent perquè hi ha molts rostres en cadascú de nosaltres; però, quan aquesta imatge és idèntica per a tots, aleshores el personatge és completament autèntic i genuí.

És en la vessant de ciutadà que voldria retratar el Joan que tots hem estimat.

L'aventura d'aquell camperol del Baix Camp que va esdevenir un compositor aclamat. Que com bé deia García del Busto: *"Va passar de recol·lectar avellanes a recollir premis i honors"*. Aquells solcs a la sorra acaronats per la llum de Riudoms esdevindrien uns pentagrames dels quals no podia fugir.

La terra, deia: *"Què m'ha ensenyat a mi? Una de les coses gràcies a la qual jo he anat tirant és la tenacitat, ser tossut. A mi tot m'ha costat molt. Ja em va costar molt el piano, perquè a més havia de llaurar. Als 24 anys va haver de recomençar al piano per millorar la tècnica a París. Jo era tossut. Doncs això és gràcies a la terra, és de la terra"*.

L'espontaneïtat i la rauxa, exemplificada en una conversa amb la seva mare la tardor del 1952: *"Mare, marxo a viure a Barcelona. Digues-li tu al pare perquè jo no goso. No patiu per mi. No em passarà res dolent. Aviat rebreu notícies"*. Com a hereu, abandonava el mas per ser músic.

Tots sabem que ha estat un home bo, sincer, intuïtiu i humil, amb gran capacitat pel treball, curiós per la ciència, savi, generós per envoltar-se de músics i altres compositors que buscaven el seu consell, amb un privilegiat sentit de l'humor i ironia, amb un amor envers el seu país i més concretament les seves arrels, capaç d'incorporar sensualitat i emoció en un full de paper pautat, orgullós del seu fill François, la seva família i els seus amics i enormement satisfet del seu catàleg. Podem imaginar com d'orgullós es devia sentir l'any 1991 quan va ocupar la cadira d'acadèmic que deixà vacant Frederic Mompou a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi o quan l'any 2004 li van atorgar el Premio Iberoamericano Tomás Luis de Victoria.

Però, què queda de Guinjoan en tots nosaltres? No només la ressonància de la seva música, sinó també la seva profunda humanitat. Un autèntic vademècum emocional que només parla de la grandesa d'un home local però alhora universal. D'un mestre, d'un clàssic, com reivindica el mestre Josep Pons, també amic i excel·lent ambaixador de la seva obra.

El compositor Joan Guinjoan al seu domicili. © Ferran Sendra (desembre de 2010)

El darrer 28 de novembre vam seure en una taula de la Bodega del carrer de Pàdua el Joan Guinjoan, el seu fill François, el Joan Magrané i jo mateix per celebrar els seus 87 anys. Va ser la darrera trobada amb un home que estimava i que serà guia en l'aventura de la vida.

Voldria cloure aquest text citant novament Antoni Clapés amb el poema que inspirà la seva darrera obra per a piano, que encara està inèdita i que estrenarà al Palau de la Música Catalana Javier Perianes el proper 26 de març: *La llum naixent*, una mena de comiat similar en esperit al que va fer Richard Strauss amb *Morgen*.

*Si recurrent la nit fosca
el camí cada vegada se't fa més feixuc
i et sembla que només hi ha ombres,
gira la teva mirada a l'entorn
i veuràs que veritat i bellesa
són una, i t'acompanyen, aferrades
com tronc i escorça.*

*I en el petit oratge de l'albada
sentiràs l'herba mormolar
una antiga cançó, potser una pregària,
adreçada a la llum naixent.*

*Perquè només l'afany
de viure amb plenitud
s'acompleix en el desig
de veritat perdurable.*

Conjurem-nos per fer que la seva música soni més que mai. D'aquesta manera farem que Joan Guinjoan sigui etern. Gràcies, Joan, per tantes lliçons en només una vida!

Imatge destacada: Joan Guinjoan al seu domicili. © Ferran Sendra (desembre de 2010)